

Toukola-Vanhakaupunki-Arabianranta-reitti.

n. 5 km pitkä, 25 kohdetta

23. Ässärykmentti

Hämeentien varrella vastaasi tulee kappale Suomen sotahistoriaa. Ruskeaan tiiliseinään kiinnitetty pieni muistolaatta saattaa helposti jäädä huomaamatta, mutta tarkkaavaisuus palkitaan.

Laatta kuuluu Ässä-rykmenttinä tunnetulle jalkaväkirykmentti 26:lle, joka perustettiin Arabian tehtaan alueella 17.6.1941. Tasan 60 vuotta myöhemmin Kaartin jääkärirykmentti - Ässä-rykmentin perinnetoimikunta naulasivat muistolaatan seinään rykmentin miesten muistoa kunnioittamaan.

24. Arabianmäen puisto

Arabianmäenpuisto on Arabian tehtaiden isännöitsijöiden huvilapuutarhoista muutettu puistoksi 1999. Puistossa on mm. koivuja ja hedelmäpuita. Metallinen taideteos on Anu Kiiskisen *Nocturnal*. Puiston laidassa seisovat "isännöitsijän villat", tehtaanjohtajienkin asuntona toimineet asuinrakennukset. Villojen vierestä löytyy Artova ry:n hallinnoima palsta-alue maakellareineen. Syreenit kukkivat istuskelupaikkojen ympärillä.

25. Arabianmäen polku

Uusi ja vanha puurakentaminen kohtaavat tällä polulla. Arabian villat, tummasävyiset hirsitalot, on rakennettu 1919 Arabian työntekijöiden asunnoiksi, HOASin perheasunnot vuonna 1999 opiskelijaperheiden kodeiksi. Villat ovat nykyisin yksityisomistuksessa. Siamintiellä HOASin talojen takana näkyy 1923-1925 rakennettuja Uno Mobergin suunnittelema tyypitaloja kahdelle perheelle. Arabianmäenpolkua reunustavat pihasyreenit.

26. "Toukolan kirkko"

Paavalin seurakunta rakennutti arkkitehtitoimisto O. Lekan ja K. Arajärven suunnitteleman "Toukolan työkeskuksen", joka vihittiin käyttöön vuonna 1955. Se palveli Paavalin seurakuntaa vuoteen 2010 asti, yhteensä 56 vuotta.

Rakennuksessa oli monenlaisia tiloja: iso kirkkosali, kerhotiloja, voimistelusalit yläkerrassa ja asuntoja. Rakennuksessa toimii nykyään päiväkotit. *Perhe*-reliefin rakennuksen seinään on lahjoittanut Oy Arabia Ab ja sen on valmistanut tehtaan suunnittelijana työskennellyt kuvanveistäjä Michael Schilkin.

27. Annalan metsä

Saavutaan Annalan huvilaan kuuluneeseen tammivaltaiseen maisemapuistoon, jonne kauppaneuvos Gustaf Otto Wasenius rakennutti vapaasti polveilevia polkuja ja istutti puita. Nykyisin tammimetsä on rentouttava ulkoilureitti. Siellä kasvaa metsämansikoita, mustikoita ja kieloja, ja kallioilla istuskellen voi kuunnella mustarastaita ja sepelkyyhkysiä. Lenkkipolun varteen on tehty myös voimailupaikka. Siirtolohkareet ovat leikkivien lasten suosiossa.

Tiesitkö, että...?

Villikani (*Oryctolagus cuniculus*) on nimensä mukaisesti Suomen luonnossa villinä elävä eurooppalainen kani. Kani on alkujaan kotoisin Espanjan ja Portugalin alueelta. Sieltä se on ihmisen toimesta istutettu lähes kaikkialle maapallolle. Lähes kaikkialla kanista on tullut todella suuri ongelma. Villikani on Suomessa luokiteltu riistaelimeksi. Lisäksi kani luokitellaan meillä haitalliseksi vieraslajiksi.

Kanin tiedetään olleen Helsingin kaupunkiluonnossa jo ainakin vuodesta 1985 lähtien. Kesykani-karkulaiset elivät aluksi pienellä alueella Kyläsaarella ja Arabianrannassa, eikä niihin kiinnitetty suurempaa huomiota. Kanien elinpaikkana oli joutomaa-alue, jossa ne saivat syödä mm. kompostoituvaa jätettä, eivätkä ne aiheuttaneet erityistä haittaa elinympäristössään.

Levittäytymisestä läheisille alueille on havaintoja 1990-luvun loppupuolelta, kun kaneja nähtiin Itä-Pasilassa. Kaneja yritettiin pyydystää pois, mutta pyyntien epäonnistuttua kanien annettiin jäädä asuinsijoilleen. Ajateltiin, että ankarat talvet tuhoavat kanikannan. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan kanikanta vahvistui vuosien aikana ja karaistui kestämään Suomen talven. Kanien voimakas levittäytyminen uusille elinalueille alkoi 2000-luvun alussa, ja kanit ovat vuosi vuodelta levinneet laajemmalle alueelle. Vuonna 2009 kaneja oli jo enimmäkseen osassa Helsinkiä, ja ne olivat levinneet jo Espooseen, Vantaalle ja Kauniaisiin asti.

Kanivahingot ovat lisääntyneet kanikannan kasvun myötä. Villikanit laiduntavat nurmialueilla sekä syövät pensaita, puita ja muita istutuksia. Talvella kanit kaluavat puita ja pensaita tyveltä kuorettomiksi, minkä seurauksena kasvit kuolevat tai niitä joudutaan leikkaamaan aiempaa enemmän. Kani kaivaa itselleen pesän tai asuu jonkin rakennuksen tai muun rakenteen alla. Yhdessä pesäyhdyskunnassa asuu yleensä useita kaneja. Pesäluola tai -luolasto on useita metrejä pitkä ja saattaa ulottua useiden metrien syvyydelle. Kanien kaivamisesta voi seurata esim. maakerroksen tai erilaisten rakenteiden romahtaminen tai muistomerkin tai hautakiven kaatuminen. Puistojen ja viheralueiden kanikantaa rajoitetaan Helsingissä metsästyslainsäädännön sallimin keinoin.

28. Annalan kallio

Kalliot ovat talvisin mainioita pulkkamäkiä. Korkealta kalliolta näkyy Koskelaan. Helsingin kaupungin liikennelaitoksen Koskelan varikko on rakennettu 1950-luvun alussa. Siellä säilytetään ja huolletaan 2/3 raitiovaunuista. Tieliikenteen melu on reittipisteellä kova. Alhaalla Kustaa Vaasan tiellä ns. päivämelu on enemmän kuin 75 desibeliä, mikä tarkoittaa hyvin korkeaa tieliikenteen melutasoa. Meluaita vähän edempänä Lahdenväylän ja Koskelantien risteyksessä on Sami Rintalan taideteos *Sediment* vuodelta 2008.

29. Annalan perustamiskivi

Annalan huvilan ja sitä ympäröivän puutarhan rakennutti kauppaneuvos G.O. Wasenius 1830-luvulla. Huvila sai nimen Villa Anneberg, omistajan vaimon ja korkean kallioiden sijaintinsa mukaan. Villa Annebergin perustamisen muistokivi näkyy vistan, eli suoran näkymän päässä puiston reunassa. Vuonna 1939 huvila-alue puutarhoineen ja peltomaineen siirtyi kaupungille, jonka jälkeen sen maille rakennettiin kerrostaloja ja rakennukset olivat sekalaisessa käytössä. 1990-luvun lopusta lähtien Hyötykasviyhdistys on vastannut Annalan puutarhan alueesta, muu osa on julkista puistoa.

30. Portaat Annalaan

Villa Anneberg ja sen muotopuutarha näyttäytyvät upeimmillaan Hämeentieltä, portaikon suunnasta katsottuna. Pysähdy täällä hetkeksi ja nauti näkymistä. Muotopuutarhan pehmeää väriharmoniaa noudattavat, mutta kokeilevat perennaistutukset on suunniteltu historiallista ympäristöä kunnioittaen. Puutarhan matalassa ruutanalammikossa elää kaloja ympäri vuoden. Tähyile kaloja - vilahtiko vedessä jokin?

Sjöblom-nimi saattaa kuulostaa etäisesti tutulta. Hämeentien varrella valmistettiin suomalaisyrityksen rintaliivejä 1950-luvulta alkaen. Sitten yrityksen nimi on muuttunut Patricia Group Oy:ksi. Matkalla ohitetaan myös Hämeentien upeat tammetsä sekä viikonloppuisin loistavan brunssin tarjoileva bistro Dylan.

31. Hyötykasviyhdistys

Annalan entisessä asuin- ja karjarakennuksessa pitää majaansa Hyötykasviyhdistys, joka kurssittaa ja järjestää tapahtumia kaikille puutarhahoidosta kiinnostuneille helsinkiläisille sekä vuokraa viljelypalstoja. Huvilan vanha, 1840-luvulta peräisin oleva kasvihuone, *orangerie*, on edelleen käytössä ja sen suojissa talvehtivat Hyötykasviyhdistyksen pelargoni-lajikkeet. Piha-aluetta ympäröivät rehevän puutarhan ainutlaatuisimmat nähtävyydet: erittäin harvinaiset ja vanhat syreenilajikkeet, kuten *Lemoinei*-syreenit ja Suomen ensimmäiseksi Historiallisen puutarhan tunnuskasviksi valittu tunnistamaton jalosyreeni "A20".

32. Viljelypalstat

Hyötykasviyhdistys on vastannut Annalan puutarhan alueesta 1990-luvun lopusta lähtien. Alueella on viljelypalstojen lisäksi eri aihepiirien näytepuutarhoja, kuten pajuviljelmät, värjäarin puutarha, keittiöpuutarha, apteekkarin puutarha ja perhospuutarha. Annalan puistossa ja viljelypalsta-alueen käytävillä saa liikkua vapaasti, vain palstat ovat viljelijöiden yksityisaluetta. Viljelypalstojen luoteispuolella näkyy painanne muistona iilimatolammikosta, jossa G.O. Wasenius kasvatti yksinoikeudella iilimatoja 1800-luvun puolivälissä. Havaitsetko toisinaan myös hevosten tuoksun?

33. Kirkon rauniot

Helsingin kaupungin ensimmäinen kirkko sijaitsi 1550-luvulla tällä paikalla. Kirkko oli käytössä 1670-luvulle saakka, nyt siitä on jäljellä enää rakennuksen kivijalka. Kirkon raunioilla on pidetty silloin tällöin ulkojumalanpalveluksia. Kirkkoraunion sisällä on alankomaalaisen kauppiaan Hans van Sandenin ketteingeillä ympäröity hauta, jonka hautapaasi on kopioitu kaivauksissa löydettyjen hautapaaden palojen perusteella. Vanhankaupungintien toisella puolella on yksi Toukolan vanhimmista rakennuksista, ns. Spaakin talo 1700-luvulta.

34. Kustaa Vaasan monumentti

Kellomäen kupeessa sijaitseva tummanharmaa graniittinen muistomerkki on kunnianosoitus kaupungin perustajalle, Kustaa Vaasalle. Se sijaitsee paikalla, johon Kustaa Vaasa perusti Helsingin 1550. Monumentin vieressä on korkokuvakartta kaupungin asemakaavasta 1640-luvulta. Läheisyydessä on erillinen laatta Helsinkiin pakotettujen raumalaisten porvareiden muistoksi. Vanhan Helsingin hospitaali sijaitsi nykyisen Koskelantien toisella puolella, lähellä silloista

kaupungin kirkkoa. Matkalla seuraavalle reittipisteelle ohitat komean keltaisen rakennuksen, joka on HSY:n edustus- ja kerhotila *Aqua kilta*.

35. Kellomäki

Kellomäellä sijaitsee kenties yksi koko Helsingin parhaista näköalapaikoista. Lähiseudun lisäksi 360-asteen upea näköalapaikka on mainio paikka koko kaupungin tarkasteluun. Mäen laella on kuningas Kustaa II Adolfin ja Helsingin vuoden 1616 maapäivien muistoksi pystytetty patsas. Se paljastettiin ruotsalaisuuden päivänä 6.11.1932, jolloin tuli kuluneeksi 300 vuotta siitä, kun kuningas kaatui Lutzenin taistelussa.

36. Vanhakaupungintie

Kellomäen eteläpuolella lähes neliömäisen torin laidalla on sijainnut raatihuone. Nykyisen Vanhakaupungintien alue onkin vanhimman Helsingin torialuetta. Helsingin kaupunki on jälleenrakennuttanut raatihuoneen paikan. Kohdassa on myös opas- ja historiataulu. Berghyddan on ruotsinkielisen nuorisoseuran talkootöillä tekemä juhlatalo vuodelta 1909.

37. Metropolia

Metropolia-ammattikorkeakoulun taide- ja viestintäoppilaitos toimii vanhassa Verkatehtaan rakennuksessa. Verkatehtaan rakennutti Helsingfors Mekaniska Väfveri 1899. 1920-1930-luvuilla verkatehdas muuttui kehräämökseksi, joka valmisti kampalankaa. 1950-luvulla verkatehdas toimi Helsingin kaupungin energialaitoksen varikkona. Rakennus kunnostettiin 1999. Se on asemakaavalla suojeltu, minkä takia rakennuksen julkisivut ja savupiippu piti säilyttää. Rakennuksesta on hienot näkymät koskelle ja savantoalueelle. Sen pihalla on Hannu Sirenin suunnittelema *Varjoja*-teos. Teräksinen teos julkistettiin rakennuksen vihkiäisten yhteydessä 16.4.1999.

38. Verkatehtaanpuisto

Vanhan verkatehtaan eteläpuolella, Verkatehtaanpuistossa, sijaitsee vuosina 1928-29 rakennettu kaksikerroksinen *Villa Arabeski*, joka on entinen tehtaan isännöitsijän talo. Villa Arabeski toimi vuodesta 1959 lähtien 30 vuoden ajan kehitysvammaisten lasten päivähuoltolana ja Kallion musiikkikouluna. Vuonna 2000 rakennus peruskorjattiin, minkä jälkeen se siirtyi Metropolia Ammattikorkeakoulun käyttöön. Tiesitkö, että vanha Helsingin satama sijaitsi suunnilleen Villa Arabeskin kohdalla, Kaupunginpuron suussa? Telakka oli Pornaistenniemessä. Satama oli myös oikea merirosvosatama, jonka talvitelakalle oli vedetty kaapparilaivaston pidättämät laivat.

39. Matinkaari

Vuonna 1998 rakennettu Matinkaaren silta on vilkkaassa käytössä, sillä sen yli kulkee suosittu kävely- ja pyöräreitti, talvisin Viikin suuntaan johtava latureitti. Matinkaareltä on hienot kaukonäkymät etelään Vanhakaupunginlahdelle, Viikin luonnonsuojelualueelle, Lammassaareen ja kaukana siintävälle Kulosaaren sillalle. Pohjoispuolella näkyvät Vantaanjoen molemmat koskenhaarat. Talvella heti kun jäät vähänkin kantavat, pilkkijät kansoittavat Matinkaaren eteläpuolisen jään.

40. Piknik-paikka

Kallion laelta, Matinkaaren juuresta salmen itäpuolelta, löytyy oiva piknik-paikka. Kotikaupunkipolkuun voi liittää Pornaistenniemen luontopolun. Kävelyreitti luonnonsuojelualan rantametsiin ja kosteikkoon alkaa tästä. Vajaan kilometrin mittainen luontopolku kiertää rantalehdossa. Tämä ympyräreitti soveltuu

kuljettavaksi myös pyörätuolilla (polkupyörät ja koirat kielletty). Lenkin varrella on lintutorni ja vesilintulampareen äärellä piilokoju. Pornaistenniemeltä pitkospuut jatkuvat 700 metriä ruovikon läpi Lammassaareen.

41. ”Lukkosilta”

Itäkosken yli pääsee kierrätysiltaa pitkin. Silta on Tekniikan museon näyttelytavaraa. Se on matkannut Koskenkylästä Pyhtäälle ja sieltä Vanhankaupunginkosken töyräille. Sillan kaiteet ovat täynnä "lemmenlukkoja" - lukkoja, joihin on kaiverrettu rakastavaisten nimet (tai nimikirjaimet) ja päivämäärä. Kosken vierestä löytyy ravintola Koskenranta.

42. Kuninkaankartanonsaari

Kustaa Vaasa perusti Vantaanjoen koskien väliselle saarelle 1500-luvun alkupuoliskolla kuninkaankartanon jo ennen Helsingin perustamista. Kartano oli kruunun hallinto- ja talouskeskus, sotilaallinen huoltokeskus ja maatalouden mallitila, jonka toimintaa laajennettiin tilanahtauden takia Viikkiin ja 1572 Espooseen. Kuninkaankartanonsaareksi aluetta on ruvettu kutsumaan vasta 1969. Nykyään saarella toimii Tekniikan museo. Se on Suomen ainoa tekniikan alan yleismuseo. Laajaan ja mielenkiintoiseen museoon kannattaa tulla tutustumaan ihan eri ajalla. Kuninkaankartanonsaarelta näkee Vantaanjoen molemmat kosket. Saaren eteläranta on suosittu oleskelu- ja piknik-paikka, jossa pääsee arvioimaan myös kalamiesten kalaonnea. Etelässä näkyy komea Matinkaaren silta ja Vanhankaupunginlahti.

43. Vanhankaupunginkoski

Vanhankaupunginkosken länsirannalla on kolme 1800-luvulta peräisin olevaa Voimalamuseon rakennusta (pohjoisesta etelään): höyryturbiinilatos (1890), turbiinipumppulaitos (1876) ja mylly (1884). Vanhankaupunginkosken pystysuora putous on 6 m korkea. Kosken keväistä näytöstä kannattaa tulla katsomaan kauempaakin. Koskea voi ihailia sekä rannoilta että sen eteläpuolella olevalta kapealta sillalta, joka on talvisin suljettu. Kun olet sillalla, sulje silmäsi. Mitä kuulet, mitä haistat?

44. Kalastaminen

Vanhankaupunginkosken kalasto muodostuu nousukaloista (meritaimen, lohi ja vaellussiika), paikallisista kaloista (mm. ahven, hauki ja kuha) ja ongintakokoisina istutettavista kirjolohista. Satunnaisina kaloina siimanpäähän saattaa osua mm. ylemmäs jokeen istutettuja harjuksia ja taimenia ja Vanhankaupunginlahdelle istutettuja toutaimia ja karppeja ja joitakin särkikaloja. Jokisuuhun nousee myös nahkiaisia. Vantaanjoen vesistössä elää 34 kalalajia, ja monia niistä tavataan jokisuullakin.

45. Taukopaikka

Istuskelupaikalta aukeaa näkymä merelle ja etelään Arabian rantapuistoon. Puistoalueella kulkee rantaviivaa myötäillen kolme käytävää, kaksi kävelijöille ja yksi pyöräilijöille. Talvisin rannassa kulkee konelatu. Istuskelupaikalle näkyy edempänä rannassa tyrnipensaiden ryhmä. Ne ovat jääne Helsingin yliopiston tyrnien kasvinjalostusaineistosta. Tyrnit tekevät oransseja C-vitamiinipitoisia marjoja, jotka ovat vapaasti poimittavissa. Istuskelupaikan ja asutuksen välissä on suojeltu, kostea tervaleppäkorpi, jossa pääsee kuulemaan mm. satakielen lumoavaa laulua toukokuun lopulta juhannuksen tienoille.

46. Sirocco

Yhteispiha 6 on alueen suurin piha, jonka läpi kulkeva polku yhdistää Hämeentien varren asuintalot rantapuistoon. Pihan on suunnitellut Outi Tahvonen Puutarhasuunnittelu Arrakoski & Tahvosesta. Pihan maamerkki on punaisen eri sävyissä hehkuva labyrinthimainen ympäristötaideteos *Sirocco* (2010). Teoksen nimi tarkoittaa lämmintä Saharan tuulta. Teoksen ovat suunnitelleet Tuuli ja Kivi Sotamaa. Teos näkyy porttikäytävän kautta Arabiankadulle saakka. *Helsingin Tila* on Arabianrannan tunnetuimpia rakennuksia. Se on uudenlainen kerrostaloyhtiö, jossa on 39 loft-asuntoa ja seitsemän asuntoihin liittyvää työtilaa. Talon on suunnitellut arkkitehti Pia Ilonen.

47. Muotoilijanpiha

Yksi Arabianrannan innovaatio ovat yhteiset saunatilat talojen ylimmässä kerroksessa. Muotoilijankadulla korkealla räystäään alapuolella näkyvä metallinen *Tuulenpesä* (Markku Hakuri 2007) on alumiiniputkilla verhottu parveke, joka toimii kattokerroksen yhteistilojen saunan terassin vilvoittelutilana. Se on myös viittaus Vanhankaupunginselän muuttolintujen pesimisalueeseen. Arabianrannan alueelle on myös tyypillistä se, että asioita tehdään yhdessä. Tätä ilmentävät esimerkiksi *Syötävä Arabianranta* -projektiin kuuluvat istutuslaatikot rakentamattomalla tontilla. Asukkaat voivat viljellä istutuslaatikoissa hyöty- ja koristekasveja. Tontin takana on Aalto yliopiston Taideteollinen korkeakoulu elokuvastudioineen ja Heltechin audiovisuaalisen alan oppilaitos.